

Dobszay László

Kedves Barátaim! „Íme, mily jó és mily gyönyörűséges a testvéreknek együtt lakozni egyességben” — énekeltük néhány perccel ezelőtt. Kongresszusunknak, e három napnak, melyben együtt lakozunk egyességben egyik legfontosabb célja az, hogy egy szellemi együttlakozást és egységet erősítsen azok között, akik a hétköznapi napokban egymástól távol, néha úgy érezzük, szinte teljesen magukra hagyatottságban laknak és dolgoznak. Szükségünk van erre az egymásra találásra. Ha olykor-olykor összetalálkozunk és szolgálatunkról beszélgetünk, csakhamar a nehézségek elpanaszolására fordul a szó. Nem akarom borús gondolatokkal kezdeni a kongresszust, de elrugaskodnánk a naponta tapasztalt valóságtól, ha hallgatnánk ezekről a nehézségekről.

Dobszay László zenetörténész, karmagy, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola egyházzenei tanszakának tanszékvezető egyetemi tanára, a Magyar Egyházzenei Társaság elnöke.

Elsőnek a kultúra, és ezen belül a zenekultúra általános helyzetét említem. Míg korábban többé-kevésbé tisztázott volt, hogy mi a kultúra és milyen az a kultúra, amelyik szolgálatra érdemes, ma a világon mindenütt — ezt hangsúlyoznom kell: nem Magyarországról beszélek — egyenlőségjel tétetik Bach és az utcazene, Mozart és a legtriviálisabb zenei megnyilvánulások közé. Ez is zene, az is zene, emez néhány finnyásé, amaz a társadalomé, az ifjúságé — halljuk. Hogyne terjeszkedne ki egy ilyen megítélés az egyházzeneire is? Megmenekülhetne az egyházzene a relativizmustól, ha szilárdan állnának a teológiai alapjai. A XX. századi egyházak teológiai fellazulása azonban hamis liturgia-teológiákkal és hamis zene-teológiákkal aláasta az egyházakon belül is az egyházakhoz méltó zene pozícióit. Harmadiknak említeném a gyakorlatiasnak nevezett szemléletet, a haszonelvűség kísértését. A rövidtávú siker, a vélt toborzóerő, az úgynevezett „pasztorális haszon” oltárán gyorsan feláldozzák a belső igazság, a művészi és liturgiai igazság értékeit. Erre is az áll, amit Jeromos a farizeusokról mondott: a földi siker kedvéért lemondtak az égiekről, és ezért mindkettőt elvesztették. Mindennek következménye, hogy az intenzív és értékes egyházzene intézményes pozíciói hiányoznak vagy ingatagok. Rövid távon lehet építeni a lelkesedésre, de hosszú távon csak akkor lehet valamit felépíteni és megtartani, ha a munka valaki kötelessége. Míg két évszázaddal ezelőtt egy nagyobbacska templomnak is 6–8 fős díjazott énekescsapata, kántorátusa volt (persze az orgonistán kívül), ma sok helyen már az úgynevezett kántorra sem tudnak, vagy nem akarnak költeni. Nemrég hallottam, hogy a velencei főegyházmegyében az egész főegyházmegye területén egyetlen egy hivatásos egyházzeneész van.

Persze tudjuk, hogy boldogabb századokban az egészséges felsőbb irányítás garantálta az egyházzene folytonosságát. Nekünk most mégis azt kell megkérdeznünk, hogy mi mit tehetünk. És a választ négy pontban tudom megadni. Első feltétel a belső hit az értékekben, vagy precízebb szóval élve: a *bonum*-ban, a szellemi javakban. Tudjuk, hogy minden igazi jó, így a zenei javak is odafentről

származnak, minden javak Atyjától. S az Őhöz való hűség kötelez el az ezekhez való hűsége abban a hitben, hogy aki próbára tesz, megadja majd hozzá az erőt is. Második fegyverünk a tudás. A művészi tudás is, mert nincs jobb bizonyíték, mint a hiteles zenei előadás. De ezen túl a biztos és gazdag, egyre gazdagított liturgiai-történelmi-egyházzenei ismeretek. A zongoraművész megteheti, hogy csak zongorázni tud. Az egyházzenesz nem teheti meg. Neki jól kell zenélnie, és emellett sokat kell tudnia is. Főleg a mai időkben. Harmadik fegyverünk a szívósság. A divatok elmúlnak. Ellenük, a divatok ellen csak olyan erőfeszítések adnak védelmet, melyek évekre, évtizedekre, évszázadokra szólnak. Hogyan? Úgy, hogy az ember nem kapkod. Nem „vált” állandóan. Hanem csinálja, amit jó lelkiismerettel csinálhat, éveken, évtizedeken át. Aztán gondoskodik utódjairól, hogy ne szűnjék meg a jó ügy gyakorlata azután, hogy ő eltávozik, és így az egymást követő, egy irányba haladó munkások kiterjesztik ezt a folyamatosságot évszázadokra. Negyedik fegyverünk az összetartás, az egy módon gondolkodók egymásra támaszkodása. Nemcsak lélektani okokból, tehát hogy ne érezzük magunkat magunkra hagyva. De azért is, hogy a szolgálat ne egy-egy halandó ember múltó fellángolása legyen, hanem minél inkább intézményesülhessen. Bibó István mondta, hogy a történelemben minden törekvés annyit ér, amennyire megtalálja a technikáit, az intézményeit. Ezért a megnyitó zoltáridézetnek — „Íme, mily jó, mily gyönyörűséges ...” — nem csak ökumenikus jelentősége van számunkra, hanem Társaságunk tagjainak egymásra utaltságát is kifejezi. Ez a kongresszus akkor tölti be célját, ha mind a négy dologban táplál minket, vagyis: növeli a valódi egyházzenei javak iránti szeretetünket, több tudást ad, vagy több tudás tanulására ösztönöz, biztatást ad a kitartásra, és erősíti az egy irányba haladók összetartását. Erre kértük minden javak Atyjának áldását a vesperásban, vagyis az Egyháznak az előénekes Krisztus által vezetett imádságában. A kongresszus megnyitása azonban nem lenne teljes anélkül, hogy köszönetet ne mondanék vendéglátónknak, az ősi Pápai Református Kollégiumnak és igazgatójának, dr. Kálmán Attilának, meghatóan készséges és szíves fogadókészségéért. Aztán a legmelegebben megköszönöm Robert Skeris atyának, hogy a hosszú és kockázatos utazást apostoli feladatnak tekintve kora és egészségi állapota ellenére vállalta azt, hogy hozzánk beszélhessen és velünk lehessen. Nagyon örülünk annak is, hogy kongresszusunkon megjelent Semjén Zsolt helyettes államtitkár úr, Devich János, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Művészeti Főosztálya Előadóművészeti Osztályának vezetője és Gerendai Ágnes főtanácsos asszony. Szeretnénk, hogy az a rövid idő, amit velünk tudnak tölteni, kedvező benyomást keltene bennük társaságunkról és működéséről. A kongresszust ezzel megnyitom, és felkérem Robert Skeris főtisztelendő urat, a római pápai egyházzenei intézet volt igazgatóját, az Amerikai Egyházzenei Társaság elnökét a megnyitó díszelőadás megtartására.